

MEHMET Ö. ALKAN

TARHAN ERDEM'LE TÜRKİYE VE DEMOKRASİ TARİHİMİZ ÜZERİNE NOTLAR

—
Anı
Söyleşi
—

Mehmet Ö. Alkan, 1985 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki yüksek lisans eğitimini *'İlim'den 'Bilim'e Geçişin Kritik Evreleri, Osmanlı Materyalizmi ve Baha Tevfik* başlıklı teziyle 1988'de tamamladı. Aynı fakültede *Ölçülebilir Verilerle Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Modernleşmesi* başlıklı teziyle 1996'da doktor unvanını aldı. 1989'da araştırma görevlisi olarak girdiği İstanbul Siyasal'da halen siyasi tarih profesörü olarak ders veriyor ve Siyasi Tarih Anabilim Dalı Başkanı ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı görevlerini sürdürüyor.

Amerika'da Wisconsin Üniversitesi Tarih Bölümü'nde ve Köln Üniversitesi'nde kadrolu öğretim üyesi olarak dersler verip proje yönetti. Hava Harp Okulu, Deniz Harp Okulu ve İstanbul Kültür Üniversitesi'nde dersler verdi. 2017-2023 yılları arasında Tarih Vakfı Başkanlığı yaptı. A Haber'de **Eski Defterler** (2011-2013), TRT-Haber'de **Tarihe Yolculuk** (2015-2016) ve CNN-Türk'te **Sağım Solum Tarih** (2015-2016) adlı tarih programlarını hazırladı. **Kulüp** dizisi (Netflix-2022), **1923 Müzikali** (Zorlu PSM-1923) **Afife** (Zorlu PSM-2024) tiyatro oyunu ve **Bir Cumhuriyet Şarkısı** (BKM-2024) adlı filmin tarih danışmanlığını yaptı. Hazırladığı 23 kitabı, 350'den fazla makalesi, 15 belgeseli bulunuyor.

Toplumsal Tarih Akademi, Toplumsal Tarih ve Atlas Tarih dergileri yayın kurulu üyesidir. Kafiye ile evli ve Şiir'in babasıdır.

Başlıca yapıtları:

Tanzimat'tan Günümüze İstanbul'da Sivil Toplum Kuruluşları (İlter Turan ve Ahmet Yücekök'le birlikte), Tarih Vakfı Yayınları-1998 / *İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Selanik'ten İstanbul'a Terakki Okulları*, Terakki Vakfı Yayınları, 2003 / *Prens Sabahaddin Gönüllü Sürğünden Zorunlu Sürğüne*, Yapı Kredi Yayınları, 2007 / *Yadigâr-ı Meşrutiyet*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010 / *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi* (Y. Doğan Çetinkaya'yla birlikte), Tarih Vakfı Yayınları, 2015 / *Osmanlı'dan Günümüze Darbeler*, Tarih Vakfı Yayınları, 2017 / **150. Yılında Das Kapital Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'deki Serencâmı**, İletişim Yayınları, 2017 / **1917 Devrimde Devrim** (Doğan Çetinkaya ile birlikte), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2018 / **İsmet İnönü**, İBB Kültür Yayınları, 2021 / **Kurtuluş Savaşı'nda Adana-Adana'nın Kurtuluşu**, Adana Büyükşehir Belediyesi ve Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2022 / *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Süreklilik ve Değişim Zafer Toprak Armağanı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2022 / **Milli Mücadele'de Eskişehir'de Sol**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2022 / **Yunan Kaynaklarında İşgal Eskişehir'i** (Ayşe Ozil ile), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2022 / **Cumhuriyet'le Özdeş Bir Yaşam-İsmet İnönü'nün Kızı Özden Toker Anlatıyor**, Yapı Kredi Yayınları, 2023 / **Cumhuriyet Asırlık Bir Muhasebe**, İletişim Yayınları, 2023

TARHAN ERDEM'LE TÜRKİYE VE DEMOKRASİ TARİHİMİZ ÜZERİNE NOTLAR

Yazan: Mehmet Ö. Alkan

Editör: Erkan Aktuğ

Yayın hakları: © 2025 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya

tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Bu kitabın telif geliri Tarhan Erdem adına ve anısına, Mehmet Ö. Alkan tarafından, öğretim üyesi olduğu İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde bir kadın bir erkek öğrenciye burs olarak tahsis edilecektir.

1. baskı / Ekim 2025 / ISBN 978-625-5683-29-8

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Taylan Polat

Sayfa uygulama: Gökçen Yanlı

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Tarhan Erdem'le Türkiye ve Demokrasi Tarihimiz Üzerine Notlar

Mehmet Ö. Alkan

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Anı-Söyleşi

İçindekiler

Bir Siyaset Bilgesine, Tarhan Erdem'e Vedâ	13
---	-----------

Aile ve çocukluk.....	21
------------------------------	-----------

Yozgat Lisesi	26
---------------------	----

Yozgat'ta hayat	35
-----------------------	----

Kız erkek ilişkileri ve âşık olmak!	38
---	----

Kayseri Lisesi	39
----------------------	----

14 Mayıs 1950 seçimi ve Demokrat Parti iktidarı	40
---	----

İstanbul Teknik Üniversitesi'ne giriş.....	41
--	----

Cumhuriyet Halk Parti'sine üyelik.....	44
--	----

1950'li yıllarda İstanbul	46
---------------------------------	----

6-7 Eylül 1955 Olayları.....	50
------------------------------	----

İstanbul Teknik Üniversitesi'nin hocaları ve sınıf arkadaşları.....	55
--	----

Cumhuriyet Halk Partisi'nden isimler.....	58
---	----

İsmet Paşa ve Kasım Gülek arasındaki çekişme	60
--	----

1957 genel seçimleri	63
----------------------------	----

Seçim sonrası siyasi ortam ve Vatan Cephesi	67
---	----

Tahkikat Komisyonu ve 27 Mayıs darbesine gidiş.....	70
---	----

27 Mayıs darbesi ve İsmet Paşa	74
--------------------------------------	----

27 Mayıs darbe ekibi: Milli Birlik Komitesi	78
---	----

Kurucu Meclis, Temsilciler Meclisi ve 1961 Anayasası	79
--	----

Alparslan Türkeş, 14'lerin tasfiyesi ve İsmet Paşa	83
--	----

İsmet Paşa'nın 27 Mayıs'tan sonra demokrasiye geçişte rolü ..	86
---	----

İnönü koalisyonları	88
---------------------------	----

Aydemir'in 22 Şubat 1962 ve 20 Mayıs 1963 darbe girişimleri:	
--	--

İsmet Paşa ve CHP	93
-------------------------	----

Millî Savunma Bakanlığı'nın NATO Enfrastrüktür Türk Tesisleri, iş hayatına atılma	96
--	----

1962 İstanbul il kongresi ve il yönetim kurulunda görev	99
Necdet Uğur ve İstanbul Belediye Başkanlığı	103
1964 kongresinde tüzük değişikliği	109
İptal ettirilen 1963 İstanbul belediye seçimleri:	
Seçim kazanmak?	112
Kentleşen Türkiye'nin konut sorunu için ilk proje	116
Şehirleşme semineri ve hüsrân!	122
KONDA fikrinin ortaya çıkışı	125
Necdet Uğur CHP genel sekreteri olsaydı	127
Ortanın solu ve Ecevit'in yükselişi	131
CHP'nin 1968 ve 1972 kurultayları	133
Bülent Ecevit'le çekişme ve İstanbul il yönetim	
kurulu üyeliği	138
CHP kurultaylarında çarşaf liste yerine liste usulünün	
gelmesi	139
İptal ettirilen ikinci seçim: 1968'deki mahalli idareler	
seçimi	141
Milletvekili adaylığı, Bülent Ecevit'in müdahalesi ve	
Şişecam	145
1960'ların belediye seçimi iptallerini 2019 seçimiyle	
değerlendirmek	148
12 Mart 1971 darbesine doğru	153
12 Mart darbesi: İnönü ve Ecevit'in tutumları	156
1970'lerin ortamında Demirel ve Ecevit	160
Yeni CHP tüzüğü ve CHP'nin yükselişi	162
1977 genel seçimleri ve CHP hükümetinin güvenoyu	
alamaması	164
Kısa bakanlık dönemi	169
Grup toplantılarında ayağa kalkmak	172
Genel sekreter yardımcılığı ve üye kayıtlarının	
birleştirilmesi projesi	174
Vergi reformu tasarısı, İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin	
güvenoyuyla düşmesi ve aynı tasarının CHP tarafından	
hazırlanması	176
İsmet Paşa'ya sekreterlik	180

Rahşan Hanım.....	187
1960 ve 1970'lerde Kürt meselesi ve Alevilik.....	188
1980 darbesine giden yol.....	189
12 Eylül 1980 darbesi	194
Azınlıklar, ezilenler, haksızlıklar	194
Milliyet gazetesi ve Aydın Doğan... ..	196
KONDA kuruluıyor.....	200
MTV (Milliyet TV).....	203
CHP'nin tekrar kuruluşu ve Deniz Baykal.....	204
ANAP, Turgut Özal ve Kaya Erdem.....	206
CHP'nin yeniden açılması ve 1999 kongresi, genel sekreterlik ve tüzük tasarısı.....	209
Demokratik Cumhuriyet Programı... ..	218
Erdal İnönü ve parti kurma girişimi.....	218
Kürt Meselesi	220
DP döneminde el konulan CHP arşivi nasıl kayboldu?	228
CHP İstanbul İl Yönetim Kurulu üyelerinin listesi kitabı.....	233
CHP İstanbul il teşkilatı neden önemlidir	235
İstanbul teşkilatı gayriresmi genel merkezdir	238
İstanbul il başkanları, sekreterler ve ihtilale hazırlık!.....	241
1963'te İstanbul Belediyesi'nin kazanılması teşkilata dinamizm getirdi.....	246
İsmet Paşa'nın dünürü Ali Sohtorik'in İstanbul il örgütü üyeliği	248
CHP nasıl yenilenir	250
Bibliyografi.....	253
Tarhan Erdem'in çalıştığı şirketler ve kurumlar.....	254
CHP'deki görevleri.....	254
TBMM'deki görevleri.....	254
Dizin	255

Daha mutlu, özgür, eşit ve adil bir ülkede,
farklılıklarımızla barış ve demokrasi içinde
yaşamak dileğiyle...

Bir Siyaset Bilgesine, Tarhan Erdem'e Vedâ

Tarhan Erdem'i ilk kez 1988 sonbaharında, Mete Tunçay Hocamın beni alıp götürdüğü Tarık Zafer Tunaya Hocamızın Gümüşsuyu Bağdoları Sokağı'ndaki -vefatından sonra Tarık Zafer Tunaya adı verilen sokaktaki- evinde tanıdım. Tarık Hoca, evinde, eşi Melahat Tunaya'nın başta meşhur börekleri olmak üzere cömert ve eşsiz misafirperverliğiyle her hafta çarşamba günleri konuklarını ağırladığı için Çarşamba Toplantıları olarak anılırdı. Çarşamba Toplantıları, akşam üstü başlar, akşam 19.00 gibi biterdi. Bir süre sonra, Tarık Hocamızın "Felsefeci Hanım" diye hitap ettiği Kadife'yle birlikte yakın dostlarının katıldığı 19.00'dan sonraki yemeklerinde de birlikte olmaya başladık. Yemekteki konuşmalar da Türkiye üzerine olurdu. Bir yandan günlük siyaset konuşulur diğer yandan da yaşanan deneyimler anlatılırdı. Kendi payıma çok şey öğrendim.

Çarşamba Toplantıları'nda Tarhan Bey'le ilk tanıştığım günü hatırlıyorum. Kendisinin elini sıkıp kendimi tanıtmak üzere gittiğimde oturduğu yerden ayağa kalkıp "Memnun oldum beyefendi" demişti. Bu hitap şeklinin rastgele bir hitap şekli olmadığını, bir nezaket ifadesi olarak beyefendi ve hanımefendi sözcüklerini sıklıkla kullandığına tanık olacaktım. İnsanın gözlerinin içine bakan ince ruhlu bir insandı, her zaman sade bir nezaketi ve zarafeti vardı.

Matematiğe olan yeteneği daha orta öğrenimi yıllarında fark edilmişti. Mühendisliğe yönelmesi de KONDA'yı kurması da sayılarla olan ülfetiyle ilgiliydi. Özellikle anketlerden elde edilen bilgileri değerlendirmesindeki kuşkuculuğu da mühendisliğinden kaynaklanan kartezyen felsefe izlerini yansıtıyordu.

Sorunları da sadelikle ele alırdı. Bir başka deyişle, nabızı tutmak için sorunları anlamak için sorulabilecek en basit soruyu sorar, gözlemler, ölçer, hesabını yapar ve yine yalın cevapları veririrdi. Sanırım kamuoyu araştırmacılığında bir marka haline gelen KONDA'nın gücü de buradan geliyordu. Akıl yürütme yerine, olsa olsa diye değerlendirme yerine, güvenilir ve geçerli anket ve yöntemini yerleştirmiş, buna dayanarak gerçeğe yakın eğilim oranına ulaşılabilirliğini ve fakat bunun da eleştirilebileceğini ortaya koymuştu. Anketlerinde bir konu hakkındaki bütün yanıtları ayıklayarak, çürük verileri eleyerek sadece gerçek verileri yorumlamak üzerine kurulu bir yaklaşımı vardı. Türkiye'nin temel ve en tartışmalı konularını ölçmeye soyundu. Ortaya çıkardığı rakamların analizi Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve toplumsal durumunun değerlendirilmesi açısından geçerli ve güvenilir verileri biriktirmeye başladı. Kürt meselesi dahil en temel sorunların toplumdaki durumunu ve algısını analiz etmeye yöneldi. Seçim sonuçları dahil temel siyasal ve toplumsal sorunlar konusunda bulguları Türkiye'nin kullanımına sundu.

Tarhan Erdem ezberleri sorgulayan araştırmalar yaptı, ezberleri sorguladı, eleştirdi, eleştirildi de... İsabetli tahminleriyle dikkatleri üzerine çekti. Bilinenlerin bilindiği gibi, farz edildiği gibi olmadığının araştırmalarıyla kanıtlandı. Bu nedenle rahatsız olanlar da oldu, anlamaya çalışıp Türkiye'yi analiz edenler de... Yanıldığı seçim sonuçları da oldu. Ardından bir özeleştiri yaparak nerede ve neden yanıldığı üzerine çalışıp kamuoyuyla paylaştı.

Mesela 1980'lerin sonundan itibaren Türkiye İstatistik Kurumu'nun sandık bazında basılı olarak yayımladığı bütün seçim sonuçlarını, geriye dönük olarak 1950'ye kadar geriye giderek veri olarak derleyip, bilgisayar ortamına aktardı. Karınca kararınca ben de bu konuda talep ettiği kaynakları kendisine ilettim. Bana, Türkiye genelinde bazı sandıkların, şaşırtıcı derecede seçim sonuçlarını çok yakın verdiğini fark ettiğini anlatmıştı. Bu veriyi de kullanarak, seçim akşamları seçim tahminleri de isabetli olmaya başladı. Örneğin benim haber ve belgesel danışmanı olduğum, Nuri Çolakoglu ve Cem Aydın'ın yönetimindeki NTV'de, 1999 seçimleri için

hem program hem de erken seçim sonuçları için birlikte çalıştık. Tarhan Erdem bu süreçte çok iyi hazırlanmış, Türkiye sonuçlarını veren kendi tespit ettiği sandıkların sonuçlarını telefonla erkenden alıp işleyerek ve yine telefonla alınan önceden belirlenmiş ilave sandık sonuçları eklenerek, daha sandıklar kapanır kapanmaz, daha önce belirlenen sandıklardan oy bilgileri gelmiş, seçim yasakları biter bitmez, hatta yasakları ihlal ederek, sonuçları erkenden ilan etmiş ve sonuçları en iyi tahmin eden kamuoyu araştırma şirketi KONDA, dolayısıyla da NTV fark yaratmıştı.

Bütün olumsuz eleştirilerine ve gerçekçi anketçiliğine rağmen aslında bizatihi seçimin en önemli anket olduğu, sonucun her zaman doğru okunması gerektiği ve halkın her zaman en doğru kararı verdiği inancındaydı. Bu konuda kendisiyle çok tartıştım, ancak o konjonktürel olarak halkın doğru düşünüp, oy attığına ve en doğru kararı verdiğiine dair inancından hiç vazgeçmedi.

Tarhan Erdem'in, taşrada bir öğretmen babanın ve ev kadını bir annenin dört çocuğundan biri olarak başladığı hayatı, tam bir Cumhuriyet hikâyesi, Cumhuriyet'in fırsat eşitliği hikâyesidir. Biri erkenden vefat eden kardeşlerin diğer hepsi, hiçbir "torpilleri" ve tanıdıkları olmadan, "Cumhuriyet kimsesizlerin kimsesidir" sözünü kanıtlarcasına birbirilerine destek olarak kendi yollarında yürüyecek ve mesleklerinde yükselecekler, her biri kendi alanında ve mesleklerinde Türkiye'nin önde gelen isimlerinden biri olacaktır.

Tarhan Bey, -tanıyanların hemen tahmin edebileceği gibi- söyleşilerimiz boyunca söz ettiği özel hayatının metinde yer almasını istemedi. O nedenle kendisinin içinde yer aldığı siyasal hayatı üzerine ve Türkiye merkezli bir söyleşi yaptık. İçine doğduğu aileden bile yalnızca eğitim hayatı bağlamında söz etti. Ancak yeri düştükçe derin bir sevgi ve saygıyla bağlı olduğu ve çok değer verdiği eşi Gülsevil Erdem ile olan ilişkisinden, siyaset nedeniyle ailesine zaman ayıramadığı için her zaman içten içe bir mahcubiyet duyduğunu ve bu nedenle Gülsevil Hanım'a her zaman minnettar olduğunu ifade ettiği gibi, kendileriyle her zaman gurur duyduğu ve fakat yine siyasal faaliyetleri ve iş hayatı nedeniyle yeterli zaman ayıramadığı kızı Ayşe Erdem ve oğlu Aydın Erdem'e dair duygularını bana anlattı, ancak metinde yer verilmesini istemedi.

Tarhan Bey, en karmaşık konuları parlak sözlerle süslü cümlelerle değil oldukça yalın özetlerdi. Sorunları önce teşhis edip anlamaya çalışır, sonra da çözüme yönelik öneriler yapardı. Tarhan Bey kendisini sade, eksiksiz, hesapsız, beklentisiz ve çeşitli konulardaki fikirlerini yanlış anlamaya fırsat vermeyecek şekilde yalın anlatır, ifade ederdi. Üstelik, kendisinden farklı düşünenlerin gerçekçi, geçerli ve güvenilir veriye dayanarak ileri sürdüğü eleştiri ve yorumlara da değer verir, düşüncesini değiştirmekten rahatsız olmazdı.

Siyasal hayatında karşılaştığı, birlikte çalıştığı kişiler hakkındaki betimlemeleri de çok özeldir. Örneğin İsmet İnönü'yü, Necdet Uğur'u tarif ederken ne kadar zarif ve ince gözlemleri olduğunu okuyacaksınız.

Türkiye için konut sorununu çok erken bir tarihte, 1960'ların ilk yıllarında fark etmiş ve bu konuda çalışmalar yapmıştır. Bu konudaki yazıları okunduğunda teşhislerine bağlı önerilerinin ne kadar önemli olduğu görülür. Bu konuyu dönemin yerel yöneticilerine de merkezi hükümetine de anlatamayışı bir o kadar manidardır. Bu konudaki ilk yazılarını bulup kitabın sonuna ekledim.

Tarhan Bey'le Covid-19 öncesinde haftada bir konuşur, haberleşir, neredeyse iki ayda bir de akşam yemeklerinde Gülsevil Hanım ve Kafiye'nin dahil olduğu Koço'da buluşurduk. Sohbetlerimizin tadı damağımızda kalırdı. Bu yemeklere birkaç defa Aydın ve Ayşe de katıldı. Pandemi sırasında buluşmalara ara verdik. Bu kez önce İstanbul'da haftada bir, sonra gitmeyi başardığı Bodrum'dan haftada iki üç kez akşam yemeklerinden sonra beni telefonla aramaya başladı. Hem dertleşmeye hem de Türkiye üzerine güncel siyaset ve siyasal tarih üzerine konuşmaya başladık. Yüreğindeki Türkiye sevdası ve zafiyeti ve daha demokratik bir ülke arzusu nedeniyle daha çok haber dinliyor, kendisini rahatsız eden bir haberle karşılaştığında gündüzleri de hemen beni arıyor, rahatsızlığını ve izlenimlerini anlatıyordu.

Kürt meselesi birinci önceliğiydi. Çözüm sürecinde Akil İnsanlar grubuna da katılmıştı. Erdoğan'ın geçmişteki kimi teşhislerini benimserken, 2015 sorasındaki kaba ve sığ bakışını şiddetle eleş-

tirirdi. İktidarda kalmanın kolay, ancak Türkiye'ye ağır bir maliyeti olacağını ifade ederdi. Bununla birlikte çözümün de ancak Erdoğan'la olabileceğini belirtirdi. İçtenliği, bu topraklara olan sevgisi, daha mutlu bir Türkiye özlemimizi paylaştık hep. Öteki-leştirilmeyen, farklılıklarıyla barış ve demokrasi içinde yaşamak isteyen, kaynaklarını doğru kullansa, barış, demokrasi ve refah içinde olacağımız bir Türkiye özlemiydi bizimkisi...

Tarhan Erdem'in kendi deneyimlerini ve gözlemlerini anlatırken, aslında CHP'nin, tanık olduğu ve görev üstlendiği 1950-1980 arasındaki kurumsal kültürünü anlamak için paha biçilmez ayrıntıları dillendirmesi bana önemli geliyor. Aynı şekilde CHP içinde hem genel merkez hem de İstanbul il başkanlığı özelinde yaşananların bir kısmına dair anlattıkları, üzerinde ciddi olarak düşünölmeye değer konular. Yine kendisinin, CHP'nin, bir siyasal parti ve siyasal kültür olarak 1980 darbesiyle sona erdiğine dair tespiti önemli görünüyor. Buna bağlı olarak, Türkiye'de sosyal demokrasi adına kaçırılan iki fırsatı zikretmesi önemlidir. Bunlardan ilki Erdal İnönü genel başkanlığında -ama Erdal İnönü'nün veto edilerek- SODEP'in kurulmasıydı. Halkçı Parti 1983 seçimlerinde Türkiye'nin ikinci partisi olmakla birlikte, 1984'teki ilk yerel seçimde neredeyse eriyince SODEP'le birleşmiş ve SHP kurulmuştu. SHP sosyal demokrasinin kendini yenilemesi açısından, yeni kadrolarla, yeni bir istikamet, sol ve sosyal-demokrat değerler açısından çok kıymetliydi. Ancak 1992'de eski siyasal partilerin -CHP'nin de- açılması ve eski CHP kadrolarının SHP'ye ege-men olmasıyla adeta tarihsel bir fırsat kaçırılmış, eski zihniyet SHP'yi yutmuştu. İkinci ve kaçırılan şans ise Altan Öymen'in genel başkanlığı, Tarhan Erdem'in de genel sekreterliğiyle başlayan CHP'nin yenilenme süreciydi ve büyük bir şanstı. Ancak istifa etmiş Deniz Baykal'ın sürece etki ederek olağanüstü kongreye gidilmesi ve yeniden CHP'ye hâkim olmasıyla büyük bir şans heba edildi. Sonrasında Tarhan Bey CHP'den de istifa edecektir.

Tarhan Bey'le pandemi dönemindeki bazen üç saati bulan uzun telefon konuşmalarımız keyif dolu sohbetlerdi. Konuşmalarımızı 19 Haziran 2020 tarihinden itibaren kaydetmeye başladık.

Konuşmalarımız aralıklarla 17 Mayıs 2021 tarihine kadar belirli konular etrafında devam etti. Bazen derli toplu konuşurken, bazen günün siyasal gelişmeleriyle dağınık konuşur, günün siyaseti üzerine odaklanırdık. Dağınık konuşmalarımızı bir araya getirmek zaman aldı. Hemen fark edileceği üzere bizim sohbetlerimiz, bir tür danışıklı konuşma veya bir tür nehir söyleşisi türünde olmadı. Kendisini zaman zaman oldukça sıkıştırdığım ve eleştirdiğim, Tarhan Bey'in de çok içten cevaplar verdiği, zaman zaman özeleş-tiri yaptığı bir söyleşi tarzında geçti.

Vefatından sonra kitap üzerine çalışmak duygusal olarak beni biraz zorladı, metin üzerine çalışırken sesi kulaklarımdaydı ve halâ kendisiyle kendimce konuşmalar yapıyordum... Tarhan Erdem'e olan sözümü tutarak, bu kitabı bitirebildiğim için görevimi yapmış hissediyorum. Tarhan Bey'in, 2000'li yıllardan itibaren verdiği röportajlarla, Radikal'de yazığı köşe yazıları ve T24 dahil birçok mecrada yazdığı yazıları bir araya getirmenin de değerli olduğunu düşünüyorum.

Söyleşilerimizin deşifreleri Filiz Öğretmen titizlikle yaptı. Metinler üzerindeki editoryal çalışmayı ve birleştirmeyi Burçin Kimmet üstlendi. Eski öğrencim ve KONDA çalışanı Halil İbrahim Kılıç, vefatından önce Tarhan Bey'le metinlerin redaksiyonuna başlamıştı. Sonrasında da kişi isimlerinin dipnotlardaki biyografileri konusunda yardımını esirgemedi. Metnin tamamı üzerine karşılıksız bir özveriyle Eren Pultar çalıştı ve son haline getirdik. Kafiye son okumayı titizlikle yaptı. Doğan Kitap Genel Yayın Yönetmeni Cem Erciyes dostumuz kitabı duyduğu gibi sahiplendi. Aydın Doğan da basımını hızlandırdı. Kendilerine teşekkür ederim.

Tarhan Erdem'le Türkiye ve Demokrasi Tarihimiz Üzerine Notlar adını vermemin nedeni kendisinin çok partili siyasal hayata geçtiğimiz 1946 yılından itibaren tanık olduğu, içinden geçtiği, sorumluluk aldığı dönemleri konuşmaya çalıştığımız içindir. Bilenler için

tekrar veya farklı bir bakış açısı, bilmeyenler için de yakın dönem Türkiye tarihi gibi bir söyleşi oldu.

Kitabın son okuması üzerine çalışıyorduk ki vefat etti...

Bu kitabı bilge dostum Tarhan Erdem'in emaneti olarak, duygusal açıdan sıkıntılı bir süreç sonunda, bu haliyle de olsa tamamlayabilmiş ve yayına hazırlamış olmakla bahtiyarım.

Bu kitap, bir anlamda Tarhan Erdem'in bana vasiyeti ve dostlarına da vedasıdır.

"Genç Dostum" diye hitap ettiği bir insan olarak, onu hep özleyeceğim.

Mehmet Ö. Alkan
Selamiçeşme, 30 Mart 2025

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Siyasetçi, gazeteci-yazar ve Türkiye'nin en prestijli kamuoyu araştırma kurumlarından KONDA'nın kurucusu Tarhan Erdem'in taşrada bir öğretmen baba ve ev kadını bir annenin dört çocuğundan biri olarak başladığı hayatı, tipik bir "Cumhuriyet'in fırsat eşitliği" hikâyesidir.

Bartın'daki ilköğretimin ardından Yozgat ve Kayseri liselerinde yatılı okur, İTÜ İnşaat Mühendisliği Bölümü'nden mezun olur. 1955'te henüz öğrenciyken CHP'ye katılır ve 1980 yılına kadar ilçe örgütünden il yönetim kuruluna, milletvekilliğinden kısa süren bakanlığa, siyasetin her kademesinde aktif olarak görev alır. 1992'de yeniden kurulan CHP'de 1999-2000 arasında genel sekreterlik görevi üstlenir. 1980'lerde *Milliyet* gazetesinin başına geçer, sonrasında Milliyet TV'de yöneticilik, *Radikal* gazetesi ve T24'te köşe yazarlığı yapar. 1987'de KONDA'yı kurar, yaptığı isabetli seçim anketleriyle gündemi belirler ve Kürtler üzerine en kapsamlı araştırmalardan birine imza atar.

Türkiye'nin önemli siyaset bilimci ve tarihçilerinden Prof. Dr. Mehmet Ö. Alkan'ın pandemi döneminde Tarhan Erdem'le yaptığı bu nehir söyleşi, yüreğindeki "daha demokratik bir ülke arzusu"nu hep canlı tutan bir aydınının tanıklığında yakın tarihimize tutulmuş bir mercek.

"Tarhan Erdem'in kendi deneyimleri ve gözlemleri, aslında CHP'nin 1950-1980 arasındaki kurumsal kültürünü anlamak için paha biçilmez ayrıntılar içeriyor. Yine kendisinin, CHP'nin bir siyasal parti ve siyasal kültür olarak 1980 darbesiyle sona erdiğine dair tespiti de önemli. (...) Vefatından sonra kitap üzerine çalışmak duygusal olarak beni biraz zorladı, metin üzerine çalışırken sesi kulaklarımdaydı. Bilge dostum Tarhan Erdem'in emaneti olarak kitabı bu haliyle de olsa tamamlayabilmiş olmaktan bahtıyım."

Mehmet Ö. Alkan

